

Закони проти жінок

Де жінка не може розлучитися без дозволу чоловіка? Це Ізраїль. Де зґвалтування у шлюбі не вважається порушенням закону? Це Індія, Сінгапур і Багами. В Україні й Росії досі діє застарілий радянський закон, згідно з яким жінкам забороняється працювати на «важких роботах та на роботах зі шкідливими й небезпечними умовами праці». Застарілий перелік охоплює майже 500 професій!

Усе це реальні, чинні закони, незважаючи на те, що 20 років тому на IV Всесвітній конференції зі становища жінок у Пекіні 1995 року 189 країн поставили підписи під Платформою дій, яка мала сприяти поширенню гендерної рівності і скасуванню всіх дискримінаційних законів.

Організація «Рівність зараз» (Equality Now), яка захищає права жінок, почала кампанію проти 44 урядів за їхні дискримінаційні закони. У своєму останньому звіті вони закликали всіх приєднуватися до цієї кампанії та поширювати хештег #UnSexyLaws.

Проте все не так погано на сторінках кодексів і законних актів. «Рівність зараз» випускає такі звіти з 1999 року і констатує, що відтоді досягнуто чималих успіхів: більше як половину «антижіночих» законів зразка 1999 року скасовано або вдосконалено.

Наприклад, 2015 року в Нігерії нарешті набрав чинності новий прогресивний закон, який криміналізує домашнє насильство і з боку чоловіків, і з боку жінок, а також офіційно забороняє небезпечну практику «жіночого обрізання». До ухвалення цього закону чоловіки в Нігерії мали право бити дружину, якщо вона «виявляла непокору»ⁱ.

Однак станом на 2017 рік далі існує безліч жорстоких законів, які порушують права жінок.

Де жінкам законодавчо заборонено працювати?

У Китаї жінки не можуть працювати в шахтах, займатися важкою фізичною працею і «будь-якою роботою, якої жінкам слід уникати». Такі закони існують у всьому світі. На Мадагаскарі жінки не можуть працювати вночі, крім випадків, коли робота стосується сімейного бізнесуⁱⁱ. Українські законодавці теж вирішили, що жінкам не можна працювати на важких, небезпечних і шкідливих роботах^{iv}.

На перший погляд, такі закони спрямовано на захист жінок і турботу про їхнє (насамперед репродуктивне) здоров'я. Однак у цьому переліку майже 500 заборонених професій, багато з яких нині не потребують фізичної сили, як-от машиніст локомотива потяга, водій метро, комбайнер. Серед військових спеціальностей жінкам в Україні донедавна були недоступні бойові професії, наприклад, розвідника чи снайпера.

У Росії теж існує такий закон (як уже сказано, його успадковано від СРСР). У 2008 році Анна Клевець спробувала влаштуватися на посаду машиніста в пітерському метро, у чому їй відповідно до чинного законодавства відмовили. Дівчина звернулася до суду, адже згідно з Конституцією РФ чоловіки й жінки мають рівні права при влаштуванні на роботу, але програла справу в усіх інстанціях^v. Суд вирішив, що держава має захищати репродуктивне здоров'я жінок, а не забезпечувати рівні можливості, прописані в Конституції.

А от у Гвінеї жінки не можуть працювати взагалі, якщо їм це забороняє чоловік^{vi}. Подібне законодавство у Демократичній Республіці Конго, де жінка не має права укласти фінансові угоди і займатися торгівлею без дозволу чоловіка^{vii}, що критично обмежує можливості жінок, котрі й так живуть в одній із найбільш бідних країн світу.

Де жінка не може розлучитися?

В Ізраїлі шлюбнорозлучний процес для всіх іудеїв належить до юрисдикції рабинатських судів, і у жінок набагато менше прав на розлучення, ніж у чоловіків. У 1995 році судді вирішили не примушувати чоловіка розлучатися з дружиною, хоча вони вже 6 років не жили разом. Цитуючи давній іудейський закон, суд постановив, що «все залежить тільки від того, чого він хоче, і ми маємо схвалити це рішення». З цього приводу суддя зазначив, що краще бути рабом, аніж жінкою, котра повинна коритися іудейським законам

(адже навіть рабів мусили відпустити після 7 років служби)^{viii}. Мало того, жінки ще й не можуть працювати в рабинатських судах.

На щастя, Кнесет ухвалив поправку до закону, яка не дозволяє навіть майно ділити без гету — дозволу рабинатського суду на розлучення. Це суттєво полегшило життя секулярним іудеям, які тепер можуть просто не звертатися по гет^{ix}.

Це не одинокий пережиток давньоюдейського законодавства, який до сьогодні ускладнює життя ізраїльтянок. Наприклад, жінка з Єрусалима вже 10 років не може вийти заміж за свого партнера, бо родичі її покійного чоловіка відмовляються провести церемонію халіци (обряд, який звільняє її від обов'язку виходити заміж за брата чоловіка). У вересні 2014 року суд відмовив їй у праві вийти заміж за чоловіка, з яким у неї вже четверо дітей^x.

А от в африканській країні Малі жінка має право знову вийти заміж лише через три місяці після розлучення, а вдова може вийти заміж лише через 4 місяці і 10 днів після смерті чоловіка. Вагітна вдова може знову вийти заміж лише після народження дитини. Звичайно, для чоловіків таких обмежень немає. До того ж у законодавстві чорним по білому написано, що жінка має в усьому коритися своєму чоловікові^{xi}.

Де свідчення однієї жінки в суді не враховується?

Право свідчити в суді здається невідійманим. Проте в Ірані у стандартних випадках потрібні свідчення двох чоловіків. Якщо покарання буде суворим, «досить свідчень двох порядних чоловіків і чотирьох порядних жінок»^{xii}. Узагалі, за законами шаріату виходить, що свідчення однієї жінки дорівнює половині свідчення чоловіка.

Це не одинокий приклад, коли шаріат обмежує права і можливості жінок. У Тунісі, як і в низці інших мусульманських країн, закони про спадок майже завжди працюють на чоловіків: чоловік у родині отримує вдвічі більшу частину спадку, ніж жінка в тій самій родині. Якщо в сім'ї, наприклад, дві дочки й син, то 50 % спадщини отримує син, а решту ділять між собою дочки. У Єгипті жінка, котра зрадила чоловікові, може потрапити за ґрати на термін до 2 років, а от якщо чоловік уб'є дружину і її коханця, так би мовити, в стані афекту, то може відбутися затримання на 24 години^{xiii}!

Виявляється, багато законів у мусульманських країнах, про які ми час від часу чуємо, навіть не прописано законодавчо, і тримаються вони лише коштом соціальних норм. Скажімо, у Ємені жінка начебто не має права отримати паспорт без дозволу чоловіка, а насправді такого закону не існує^{xiv}. Схожа ситуація з заборонаю жінкам водити автомобілі в Саудівській Аравії: на легальному рівні такої заборони немає, хоча водійські права отримати може лише чоловік.

Де жінки не можуть отримати громадянство для своїх дітей?

Дітям, які народилися поза шлюбом від батька-американця і матері-іноземки не на території США, складно отримати американське громадянство: спочатку батько має письмово підтвердити, що забезпечуватиме дитину фінансово^{xv}. Отже, жінці-іноземці набагато важче отримати громадянство США для своїх дітей, аніж чоловікові-іноземцю. Діти старші за 18 років можуть отримати американське громадянство, тільки якщо їхня мати вже громадянка США.

Верховний суд схвалив цей закон 1998 року, і суддя Рут Бадер Гінзбург писала з його приводу: «Згідно з задумом, цей закон мав забезпечувати захист і підтримку. Натомість він по-різному ставиться до матерів та батьків і на державному рівні стверджує упередження, які існують у суспільстві».

Звичайно, законодавство — лише віддзеркалення суспільних норм, і просто скасувати закон замало, щоб припинити домашнє насилля, зруйнувати гендерні стереотипи та досягти абсолютної гендерної рівності. А зважаючи на те, наскільки корумповані й недієздатні судові системи багатьох країн, ухвалення чергового закону може взагалі ніяк не вплинути на ситуацію. Та якщо держава не зробить цей перший крок до гендерної рівності, суспільство й надалі залишатиметься у трясовині упереджень, які гальмують прогрес людства.

i <http://www.equalitynow.org/beijing20>

ii Violence Against Persons (Prohibition) Act 2015

iii http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:13100:0::NO::P13100_COMMENT_ID:2193915

iv <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0051-94>

v <http://www.the-village.ru/village/city/asking-question/143999-mashinisti-v-metro>

vi <http://blogs.worldbank.org/psd/when-business-gets-personal-how-laws-affect-womens-economic-opportunities>

-
- vii <http://www.equalitynow.org/content/law-87-010-family-code>
- viii <https://jwa.org/encyclopedia/article/equality-religion-and-gender-in-israel>
- ix <http://www.international-divorce.com/divorce-law-israel.htm>
- x <http://www.jpost.com/Israel-News/Jerusalem-rabbinical-court-refuses-to-let-widow-of-13-years-remarry-374371>
- xi <http://www.equalitynow.org/content/law-no-2011-%E2%80%93-087-december-30-2011-relating-code-persons-and-family>
- xii <http://www.wisemuslimwomen.org/currentissues/testimonyincourts/>
- xiii <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/egypt-mp-margaret-azer-adultery-law-sharia-gender-equal-men-women-a7356076.html>
- xiv <https://www.unicef.org/gender/files/Yemen-Gender-Eqaulity-Profile-2011.pdf>
- xv <http://www.equalitynow.org/content/immigration-and-nationality-act>